

4.11.2024

Invalidiliiton lausunto vammaispalvelulain soveltamisalan muuttamisesta

Aihe: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain 4 §:n muuttamisesta (HE 122/2024 vp)

Viite: Eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta

Invalidiliitto kiittää eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaa mahdollisuudesta lausua vammaispalvelulain muuttamisesta. Invalidiliitossa on lähes 24 000 henkilöjäsentä ja 141 jäsenyhdistystä. Edistämme ja kehitämme fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää.

Yleistä – kohti täsmällisempää sääntelyä

Invalidiliitto kannattaa esitykseen kirjattuja tavoitteita säilyttää vammaispalvelulaki erityislakina ja turvata vammaispalvelujen tosiasiallista saatavuutta vammaisille henkilöille, mutta kannustaa eduskuntaa vahventamaan tekstimuotoiluja. Soveltamisalaa täsmentämällä laki kohdentuu niihin vammaisiin ihmisiin, jotka eivät voi saavuttaa ihmisarvoisen elämän turvaavaa välttämätöntä huolenpitoa ja mahdollisuutta aktiiviseen kansalaisuuteen muun – ensisijaisen – lainsäädännön turvin. Perustuslain 19 §:n 1 momentissa säädetään välttämättömän huolenpidon antamisesta ihmisarvoisen elämän turvaamiseksi. Vammaispalvelulain tulee osaltaan toteuttaa tätä laissa määriteltyjen subjektiivisten oikeuksien avulla.

Invalidiliitto pitää hyvänä hallituksen esityksen kirjausta 'yhdenvertaisuus ei toteudu siten, että tarjotaan kaikille samaa tai saman lain mukaista palvelua, vaan palvelutarpeen arvioinnissa huomioidaan henkilön yksilöllinen palvelutarve.' Tätä periaatetta Invalidiliitto on korostanut pitkään.

Esittämämme pykälämuotoilu tarkentaa lakia

Invalidiliitto esittää seuraava pykälämuotoilua lakiesityksen 2 §:n 1 momenttiin:

“2 § Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

Tätä lakia sovelletaan erityispalveluiden järjestämiseen niille vammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen fyysisen, kognitiivisen, psyykkisen, sosiaalisen tai aisteihin liittyvän **olennaisen** toimintarajoitteen johdosta välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä. (...)”

Säännösehdotuksen yksityiskohtaiset perustelut

Invalidiliitto toteaa, että vammaisuuden määritelmän täytyminen edellyttää, että toimintakyvyn rajoite on olennainen ja esittää tämän täsmentävän muotoilun lisäämistä

4.11.2024

lakiin, koska se helpottaa lain soveltamista. Mitä vaikeampi vamma, sitä suurempi tarve vammaispalvelulain mukaisille erityispalveluille, koska vamman vaikeusaste tai laatu vaikuttavat toimintakykyyn sekä avun ja tuen tarpeeseen. ”Oleellinen toimintakyvyn rajoite” kohdistaisi vammaispalvelut diagnoosirajattomasti niitä välttämättä tarvitseville ja niistä riippuvaisille vaikeimmin vammaisille henkilöille.

Vammaispalvelulain 2 §:n 3 momentti on poistettava

Hallitus ehdottaa nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä, että vammaispalvelulain 2 §:n 3 momenttiin lisättäisiin seuraava säännös: ”Sen lisäksi mitä 1 momentissa säädetään, tämän lain mukaisia palveluja järjestetään vammaiselle henkilölle vain, jos hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve.” Invalidiliitto katsoo, että soveltamisalassa säädettäisiin tarpeettomasti henkilön elämänvaiheeseen liittyvästä lisämääreestä, koska nykylainkin mukaisen tavanomaisen elämän arviointi tapahtuisi soveltamisalasäännöksen 2 §:n 1 momentin nojalla suhteessa vammasta johtuviin yksilöllisiin tarpeisiin.

Perustuslakivaliokunnan 25.10.2024 antamaan lausuntoon liittyen enemmistö perustuslakiasiantuntijoista piti ensisijaisena ehdotuksenaan poistaa 2 §:n 3 momentti, koska siihen oli liittynyt valtiosääntöoikeudellisia ja perusoikeudellisia yhdenvertaisuuteen liittyviä ongelmia. Esimerkiksi emeritusprofessori Kaarlo Tuorin mukaan palveluiden rajaava sääntely kohdistuisi tältä osin ikääntyneisiin vammaisiin. Invalidiliitto katsoo huolimatta lakiesityksen perusteluiden kaikkien elämänvaiheiden kuvaamisesta, että lisämääre voisi rajata ikääntyneiden vammaisten palveluita tavalla, joka lähenee yhdenvertaisuuslain 13 §:n välillistä syrjintää, koska elämänvaihepunninta voisi osoittautua vain näennäiseksi ja ikääntyneisiin vammaisiin kohdistuvaksi käytännössä.

Invalidiliitto esittää edellä mainittujen perustuslakivaliokunnan asiantuntijalausuntojen nojalla, että vammaispalvelulain 2 §:n 3 momentti tulee poistaa. Tämä on perusteltua sekä vammaisten ihmisten että sosiaalityöntekijöiden ennakkollisen oikeusturvan kannalta, koska vammaispalvelulain soveltamisalasäännös olisi epäselvä ja tulkinnanvarainen lain soveltamisessa.

Lopuksi – ketään ei saa jättää palveluiden ulkopuolelle

Hyvinvointivaltiossa kukaan ei saa jäädä ilman tarvitsemiaan palveluita, mutta toissijaisena erityislakina vammaispalvelulaki ei voi liudentua yleislaiksi, jonka piiriin tulisi suuri joukko väestöstä. Lisäksi on huolehdittava, että sekä vammaispalvelulaki että sosiaalihuoltolaki resursoidaan riittävästi, jotta voidaan varmistaa, että jokainen saa yksilöllisen tarpeensa mukaiset palvelut.

Uuden lain soveltamiseen hyvinvointialueilla on kiinnitettävä erityisen paljon huomiota, jos ja kun halutaan turvata vammaispalveluista riippuvaisten vammaisten ihmisten yhdenvertainen toimijuus sekä perus- ja ihmisoikeudet. Mitä täsmällisempi laki on, sitä helpompaa sen soveltaminen on. Mitä epätarkempi muotoilu, sitä vaikeampaa on

4.11.2024

varmistaa, että vammaiset ihmiset saavat yhdenvertaista kohtelua. Samalla se lisää lain toimeenpanon ennakoitavuutta, oikeusturvaa sekä helpottaa sosiaalityötä.

Invalidiliitto ry

Janne Juvakka

Laura Andersson

toimitusjohtaja

yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätietoja: Henrik Gustafsson, Invalidiliiton juristi, henrik.gustafsson@invalidiliitto.fi